

Kapcsolatok, közösségi értékek, közösséghez kötődés három egyetem hallgatóinak véleménye tükrében

A tanulmány alapjául szolgáló kutatás és annak előzményei:

A rendszerváltást követően a magyar felsőoktatásban zajló gyökeres változások három főbb területen ragadhatók meg. Egyik színtere a hallgatói létszám erőteljes növekedése, a másik a képzési formák kínálatának gazdagodása, a harmadik színtér, a nem állami fenntartású felsőoktatási intézmények megjelenése. Az elmúlt közel két évtizedben, a megjelent tanulmányok jobbára az egyetemi, főiskolai képzés tömegoktatássá alakulásának, a friss diplomások tömeges munkaerőpiaci megjelenésének kérdéseivel, a szervezeti keretek átalakulásával foglalkoznak, néhány a hallgatók értékrendjére irányul. Az 1990/1991-es tanévtől a 2003/2004-es tanévig az állami felsőoktatási intézmények száma – részben szervezeti összevonás eredményeként – 66-ról 31-re csökkent, az egyháziak száma 10-ről 26-ra emelkedett, s az egyházi felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatók száma 550 főről 21.626 főre nőtt. E számszerű változás és ennek jelentősége, hatása a megjelent tanulmányokban kevésbé tükröződik. Szemerszki magán felsőoktatás magyarországi kialakulásáról szóló 2003-as doktori értekezése hoz adatokat az egyházi felsőoktatási intézményekről, mint a nem állami felsőoktatás egy szereplőjéről, de kutatása alapvetően nem a felekezeti felsőoktatásra irányult (SZEMERSZKI 2006). Kifejezetten az egyházi felsőoktatási intézményekre vonatkozó vizsgálatról – egy, az ELTE és a PPKE Bölcsészkarának hallgatói körében végzett mikrokutatást leszámítva, – nincs is tudomásunk (AMBRÓZY et al. 2005). A nem állami felsőoktatáson belül a felekezeti oktatás vizsgálata az intézmények számának és hallgatói létszámának növekedése okán is fontos, hisz mind az intézmények számának, mind a hallgatói létszámnak ilyen mérvű növekedése az egyházi felsőoktatási intézmények irányában erősödő társadalmi igényre enged következtetni, még akkor is, ha a hallgatók jelentős többsége ma, Magyarországon az állami felsőoktatási intézményekben tanul.

Ezt felismerve, 2007-ben egy 1200 fős mintán, három egyetemen végeztünk felmérést. E kutatást a felekezeti felsőoktatásban történő érték és normaközvetítés vizsgálatára összpontosítottunk. A kutatásban résztvevő három egyetem a Pázmány Péter

Katolikus Egyetem, a Debreceni Tudományegyetem, és a Pécsi Tudományegyetem volt. 1200 fős mintán, tehát mindhárom egyetemen 400-400 fős mintán, kérdőbiztossal történő kérdőíves adatfelvétel történt, azonos kérdőívvel és módszertannal. A mintavétel során az Oktatási Minisztériumtól kapott intézményi statisztikákat vetjük alapul. Csak bölcsészkaros hallgatókat kérdeztünk mindenütt. Az oktatáskutatásban – különösen a felsőoktatásban – bevett kvótás mintavételi eljárást alkalmaztunk. Három kvótaképző ismerv volt: Nem, Képzési forma: BA-osztatlan (az adatfelvételkor még MA nem volt), Szak- illetve szakpár-típus, melyben voltak nyelvszakok, és a hagyományos bölcsészszakok, illetve a kommunikáció, mely mérete miatt önálló ismerv volt. Amennyiben valakinek volt nem bölcsész szakpárja, az egyéb kategóriába került. Emellett meghatároztuk, hogy nem szerepelhetnek a mintában a kar kollégistái nagyobb arányban mint amilyen arányban a karon vannak. Több kvótázási lehetőség ennnyire kis mintáknál, és a rendelkezésre álló alapinformációk szűkössége miatt nem volt lehetséges. – A kvóta nem pontos követéséből fakadó kisebb eltéréseket súlyozással korrigáltuk.

A kutatás¹ főbb kérdései voltak: Mi vonzza a tanulni vágyókat felekezeti felsőoktatási intézménybe? Mit remélnek ott megkapni a hallgatók, amiről úgy gondolják, hogy az állami vagy az alapítványi vagy magán felsőoktatásban nem találnák meg, és vajon megleglik-e? Mitől egyházi az egyházi felsőoktatás? Miként és hol fogalmazza ezt meg, illetve, hol és hogyan juttatja érvényre az intézmény? Esetleg a hallgatói szelekcióban, az oktatók, más dolgozók, és a hallgatók felé közvetített elvárásaiban, az oktatásban, és a felkínált szabadidős tevékenységekben? Van-e különbség, és ha van, akkor milyen különbségek mutatkoznak az állami és az egyházi felsőoktatási intézmények között, az ott folyó oktatás, diákélet, érték és normaközvetítés terén? Akar-e az intézmény valamilyen sajátos értéket közvetíteni? Van-e különbség az állami és az egyházi intézmények hallgatóinak társadalmi összetételében, gondolkodásában, életmódjában, értékeiben? Mit várnak a hallgatók az egyházi egyetemektől, főiskoláktól, miért választják azt az állami, vagy alapítványi intézményekkel szemben? Mennyire jellemző, illetve meghatározó az egyetemválasztásban a hallgatók vallásossága, felekezeti hovatartozása, illetve, ha nem vallásos, akkor miért megy egyházi egyeteme vagy főiskolára?

Jelen tanulmányban a kutatás azon eredményei kerülnek ismertetésre, melyek segítségével összevethetjük a PPKE, a Debreceni Egyetem, és a Pécsi Egyetem bölcsészhallgatóinak közösségi értékekkel, a kapcsolatok fontosságával és a közösséghez kötődés mértékével kapcsolatos kérdésekre adott válaszait. Ahol ez lehetséges, ott az „Ifjúság 2004”² és a Kollégisták körében szintén 2004-ben végzett kutatás országos eredményeivel is összevetjük. E tanulmány valójában a kutatás egészének eredményeit

1 A kutatást az OTKA támogatta, pályázat nyilvántartási szám: K 61505.

2 Bauer Béla és Szabó Andrea által vezetett „Ifjúság 2004” kutatás adatainak felhasználásával. A szerzőknek ezúton is köszönet nagylelkű segítségükért!

átfogóan bemutató kötet egy alfejezetének átdolgozott, rövidített változata, melyben a terjedelmi korlátok miatt sok magyarázatra, összefüggésre nem térhettünk ki, inkább csak a talált összefüggések, érdekességek tényszerű ismertetésére szorítkozunk.

Kapcsolatok, közösségi értékek, közösséghez kötődés

A kapcsolatokra törekvés, kapcsolatok építése, ápolása, a barátság, közösség, a szabadidő eltöltésének módja olyan jellemzők, melyek fontos részét képezik a személyes értékrendnek. A kapcsolatokra való igény mértéke részben személyiségfüggő, részben a hozott minták által is meghatározott. Ugyanakkor az individualizmus terjedése a modern társadalmakban egyre mélyebben, egyre több szinten érinti családi, baráti és tágabb kapcsolatrendszerünket. Ebben a tárgykörben feltett kérdések arra irányultak, hogy van-e kimutatható hatása a vallásosságnak a mások felé való nyitottságra, a közösséghez kötődésre való igényre, a baráti kapcsolatok minőségére, mélységére, és a szabadidős tevékenységekre.

Barátságok

A párkapcsolat és családi kapcsolat mellett az emberi élet meghatározói a baráti kapcsolatok. A közeli jó barátok számára kérdezve közvetve ráláthatunk a baráti kapcsolatok mélységére. E kérdésre életkortól, érettségtől, és persze személyiségtől függően nagyon eltérő válaszokat kaphatunk, így nehéz általánosan érvényesnek tekinthető átlagszámot megnevezni. Ugyanakkor általában a közeli jó barátok számának növekedésével fordított arányban változik ezen kapcsolatok intimitása, biztonsága, mélysége, minősége. Az is bizonyos, hogy az évek előre haladtával és a belső érési folyamattal együtt jár, hogy a közeli jó barátok megnevezéssel általában csak keveseket illetünk. Felmérésünk során akadt néhány extrém válasz is, mely szerint pár válaszdó igen sok közeli jó baráttal rendelkezik, ám a többség egy és öt fő közötti közeli barátságot említett. A közeli barátok számának kérdésében igen hasonló válaszokat kaptunk a három egyetem hallgatóitól. (1. táblázat)

1. táblázat: A válaszok megoszlása abban a kérdésben, hogy hány közeli jó barátjuk van a hallgatóknak (százalékban)

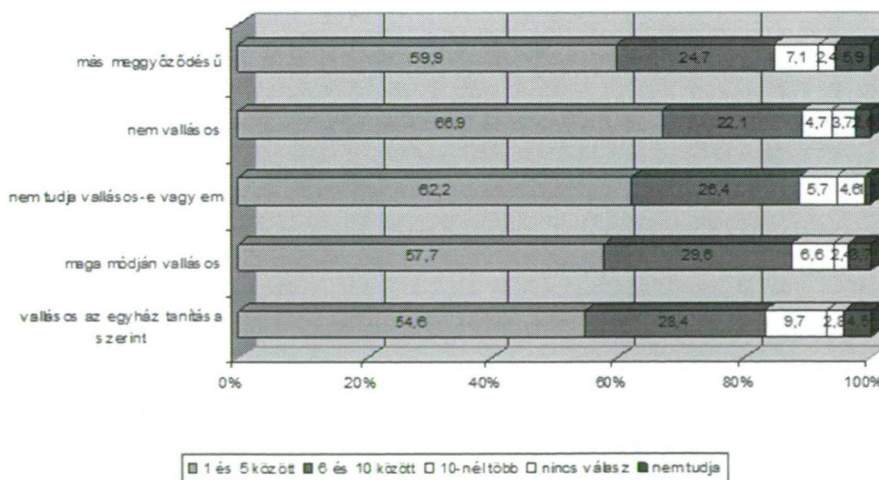
közeli jó barát	Pázmány Péter Katolikus Egyetem N = 400	Debreceni Egyetem N = 400	Pécsi Egyetem N = 400
1 és 5 között	58,8	55,3	63,4
6 és 10 között	28,3	29,0	25,2
11 és több	9,1	5,3	5,7
nincs válasz	2,0	3,9	3,7
nem tudja	1,8	6,5	2,0
	100,0	100,0	100,0

Vallásosság szerinti bontásban a közeli barátok számában az egyetemek között ugyan vannak eltérések, de ezek a különbségek egyrészt nem számottevőek, másrészt a rendelkezésre álló adatokból nehezen magyarázhatók.

Meglehetősen együtt mozognak a kapott válaszok, ha vallásosság szerint nézzük a közeli jó barátok számának alakulását. Egyértelmű, hogy a vallásosságnak mind az öt kategóriájában többségben vannak, akiknek egy és öt közötti közeli barátjuk van, de az is látszik, hogy minél meghatározóbb a válaszadók életében a vallásosság, annál inkább emelkedik a barátok száma. (1. ábra)

1. ábra: Közeli jó barátok számának alakulása a vallásosságon belül

Közeli jó barátok számának alakulása vallásosság szerint

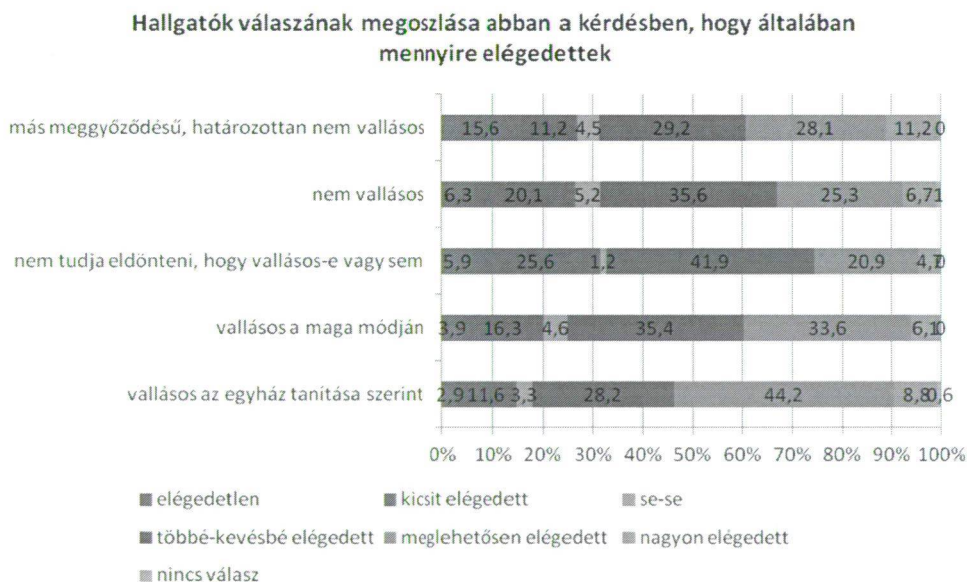

Felmerül a kérdés, hogy vajon mit takar ez az adat. A kutatásunkban résztvevők többsége katolikus, illetve más, keresztény felekezethez tartozik, s a keresztény vallások közösségi jellege – legalábbis Max Weber óta bizonyosan – köztudott. Pusztai Gabriella felekezeti oktatási intézményekben folytatott újabb szociológiai felméréseiből származó adatok szintén rendre e közösségi jelleg továbbélését mutatják. A három egyetem hallgatói körében végzett vizsgálat vallásosság és kapcsolathálók összefüggésével kapcsolatos hipotézise is éppen az volt, hogy az egyetemista létben sem szorul háttérbe a vallásosság közösségi jellege. Így, az egyik kérdés, hogy arról van-e szó, hogy a keresztény vallás közösségi jellege a baráti kapcsolatokban is testet ölt például nagyobb elfogadás, nyitottság formájában? Mi védi a nagyobb számú barátságok esetében azok intimitását? Lehet, hogy egyszerűen a fogalom alatt valamelyest mást értenek a válaszadók? Mivel nem kértük, hogy adjanak meghatározást a válaszadók, hogy mit értenek közeli jó barát megnevezés alatt, így erre sem tudunk válaszolni. Általában az ifjúságkutatásokban sem, így a 2004-ben lezajlott Ifjúság kutatásban sem kérdeztek rá sem a barátok számára, sem a barátság meghatározására, így azok eredményei sem szolgálnak támponttal, illetve összehasonlítási alappal, így nem tehetünk mást, mint a következő kutatásig őrizzük e kérdést. Addig is, legalább kérdésfelvetések szintjén vizsgáljuk, hogy lehet-e jelentősége és mi a valódi összefüggés a barátok számának és vallásosságnak kapcsolatában.

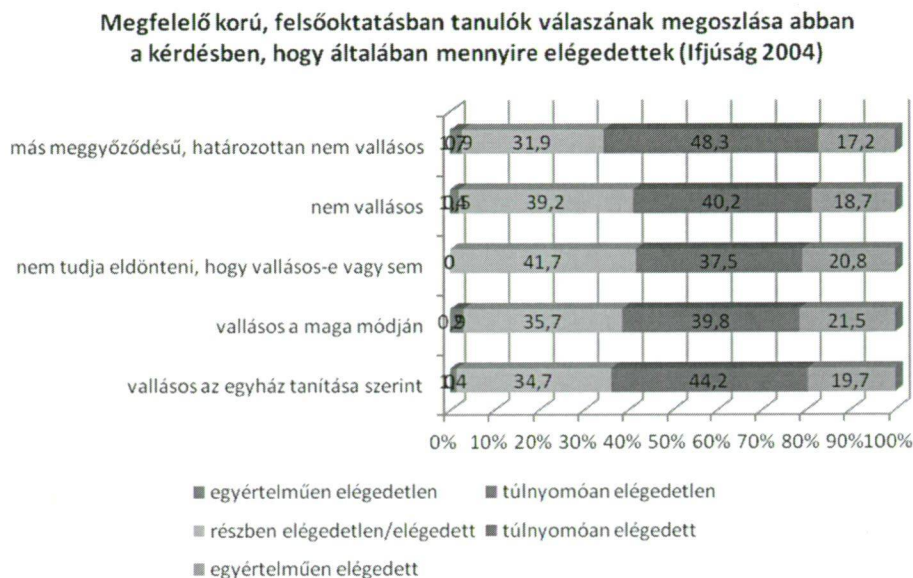
A barátok száma önmagában ugyan következtetni enged a válaszadók mások felé való nyitottságára, kapcsolatok iránti igényére, de ebből még semmit sem tudunk arról, hogy a baráti kapcsolatok mennyire elégtítki ki ilyen irányú kapcsolati igényeiket, azaz, hogy mennyire elégedettek baráti kapcsolataikkal. A baráti kapcsolatokkal való elégedettséget szintén a vallásosság szerinti bontásban vizsgáljuk most. A kicsit árnyaltabb értelmezés érdekében érdemes előbb megnéznünk, hogy a válaszadók vallásossága és általános elégedettsége között milyen összefüggés mutatkozik. Nos, a válaszok tükrében azt állíthatjuk, hogy minél vallásosabb valaki annál kevésbé elégedetlen az életével, valamint, ha összevonnuk a „meglehetősen” és a „nagyon elégedett” kategóriákat, akkor az is kitűnik, hogy minél vallásosabb valaki, annál inkább igaz, hogy elégedett embernek mondja magát. Emellett jól körvonalazódik, hogy a vallásosság két pólusán lévők, azaz a határozottan vallásosak, akik elkötelezetten az egyház tanítása szerint vallásosnak mondják magukat, illetve a szintén határozott világnézettel rendelkező, határozottan nem vallásos, más meggyőződésű válaszadók azok, akik legnagyobb arányban nagyon elégedettnek mondták magukat. Lehetne úgy is kommentálni, hogy a vallásosak „hozták a papírformát”, hisz valószínűsíthető, hogy az Istenbe vetett hit, és az Istennel való személyes kapcsolat erejéből merítve könnyebben elfogadják a nehézségeket, és azoknak is értelmet találnak életükben. Ugyanakkor felmerül a kérdés: mi a helyzet a határozottan más meggyőződésű, nem vallásosak esetében, ők miért tudnak

még az egyházasan vallásosaknál is nagyobb arányban nagyon elégedettek lenni? Jó lenne gyorsan választ adni, de ezt a kérdést nyitva kell most hagynunk. Minden esetre az is jól kitűnik, hogy nem csak a nagyon elégedettek, hanem az elégedetlenek is a határozottan nem vallásos, más meggyőződésűek körében vannak a legnagyobb arányban. Eredményeinket az Ifjúság 2004-es vizsgálat eredményeivel egybevetve látható, hogy az Ifjúság 2004-ben válaszadó megfelelő korú egyetemisták közül kevesebben elégedetlenek, és általában a vallásosságnak mind az öt kategóriájában nagyobb arányban elégedettek, mint a három egyetemen végzett kutatásban résztvevő hallgatók. Ezek a különbségek akkor is érvényesek, ha tekintetbe vesszük, hogy némi eltérés volt a két kutatásban az elégedettség kategóriáinak pontos megnevezésében. (2. a-b. ábra)

2.a. ábra: Hallgatók válaszáinak megoszlása abban a kérdésben, hogy általában mennyire elégedettek

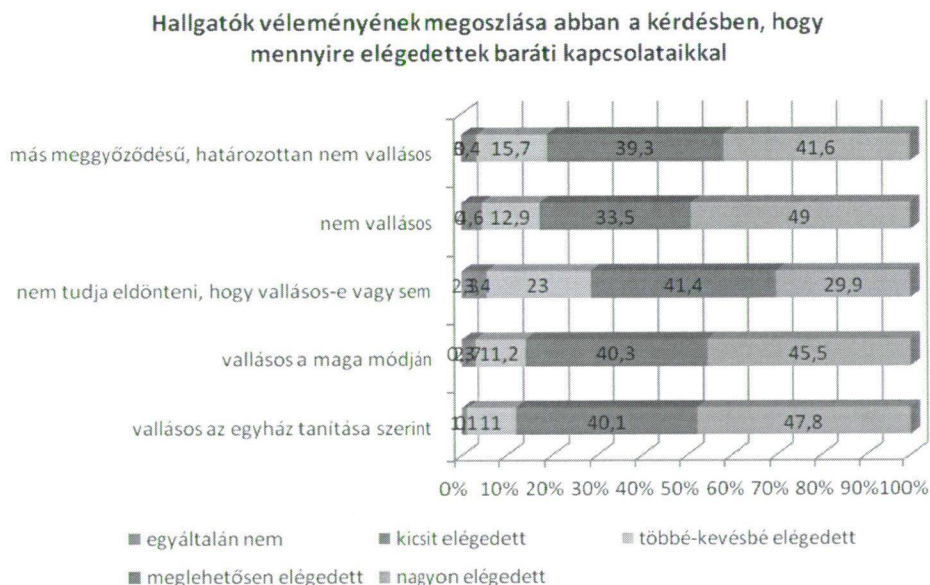
2.b. ábra: Megfelelő korú, felsőoktatásban tanulók válaszáinak megoszlása abban a kérdésben, hogy általában mennyire elégedettek

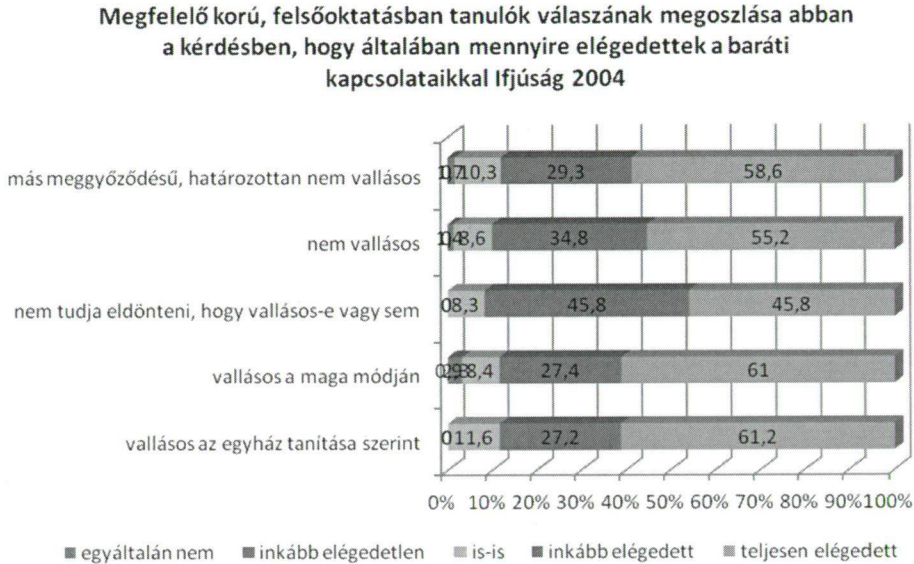
Mint említettük, válaszadóink elsöprő többsége katolikus, illetve más keresztény felekezethez tartozik, s merthogy a keresztény vallások erős közösségi vonással bírnak a szorosabb vallásosság nagyobb közösségi integráltsággal és kapcsolatokra való személyes nyitottsággal járhat. E logika szerint könnyen érthető, illetve magyarázható az említett összefüggés. Ugyanakkor a vallás individualizmus ellen ható közösségi vonása okán kialakuló nagyobb nyitottság a több baráti kapcsolatra, és a baráti kapcsolatok számának növekedésével együtt járó változás bizonyos ellenhatásokat válthat ki a kapcsolat mélysége, intimitása terén. Ezek az ellenhatások kiütköznének például a barátságokkal való elégedettség értékelésénél, de a válaszok alapján nem érzékelhető különösebb negatív hatás a barátságok számának emelkedésével. A három egyetemen végzett kutatás és az Ifjúság 2004 baráti kapcsolatok értékelésére vonatkozó adatai jelentősebb eltérést mutatnak, és ez nem biztos, hogy a válaszlehetőségek megfogalmazásának eltérése magyarázható. Ugyan lényeges a különbség aközött, hogy 1-5 között osztályozza elégedettségét illetve, hogy a fokozatoknak konkrét megfogalmazással jelentést tulajdonítottak-e, de lényegében mégis mindkét kutatásban egy ötfokú skálán értékelték. Ennek ellenére az Ifjúság 2004 kutatás eredményei szerint baráti kapcsolatait tekintetében egyfelől a vallásosság öt kategóriájából négyben a többség teljesen elégedettnek mondta magát, és csak a bizonytalan világnézetű válaszadók ese-

tében találunk eltérést. Másfelől a teljesen elégedettek lényegesen nagyobb arányban vannak, mint a három egyetem kutatásában választ adó hallgatók körében. A három egyetem hallgatóinak vizsgálatában, ha aszerint nézzük a válaszokat, hogy a vallásosság öt kategóriájában kik mondták, hogy nagyon elégedettek a baráti kapcsolataikkal, akkor egyértelműen a nem vallásosak mondták többen, hogy nagyon elégedettek, és csak őket követik az egyházián vallásosak. Ha összevonjuk a meglehetősen és a nagyon elégedett kategóriákat, akkor a vallásosság öt kategóriáján belül ismét olyan megoszlást láthatunk, hogy az egyházián vallásosak a legelégedettebbek baráti kapcsolataikkal, és a bizonytalan világnézetűek a legelégedetlenebbek. (3. a-b. ábra)

3.a. ábra: Hallgatók véleményének megoszlása abban a kérdésben, hogy mennyire elégedettek baráti kapcsolataikkal

3.b. ábra: Megfelelő korú, felsőoktatásban tanulók válaszáinak megoszlása abban a kérdésben, hogy általában mennyire elégedettek a baráti kapcsolataikkal (Ifjúság 2004)

Igaz, az is kérdés, hogy amikor a barátsággal való elégedettségüket értékelik a válaszadók, akkor milyen kritériumok alapján mondanak egy baráti kapcsolatot jónak, vagy kevésbé jónak. A kutatásban terjedelmi korlátok miatt sajnos erre már mi sem kérdeztünk rá.

Szabadidős tevékenységek

A baráti kapcsolatok mellett a szabadidős tevékenységek szintén olyan terület, ahol az értékek, a személyes értékrend megmutatkozik. A szabadidős tevékenységeket most két szempont szerint vizsgálva megkülönböztethetünk modern és hagyományosabb, közösségi és magányos formákat. A modernebb szabadidős tevékenységek általában magas értéket mutatnak mind a három egyetem hallgatói körében. Leggyakoribb a számítógépezés, tv- dvd nézés, videózás. Ezt követi a már hagyományosnak mondható könyvolvasás, újságolvasás, könyvtárlátogatás, barátok meglátogatása, kávézóba, teázóba, pub-ba járás. A szabadidős tevékenységeket, ha aszerint nézzük, hogy közösségi vagy inkább magányos szórakozás, akkor a magányos szórakozás igen gyakorinak látszik, így a számítógépezés, – amit leggyakrabban tesznek, s ami akkor sem igazán közösségi tevékenység, ha csevegésre (chat), vagy más kommunikálásra használják –, hisz ez leginkább virtuális kapcsolat. Ugyancsak magányos szórakozás a tekintélyes

arányban művelt olvasás, újságolvasás is, és a könyvtárazás is. A közösen is végezhető szabadidős tevékenységek közt első helyen van a tv, dvd, videó nézés, kávézóba, teázóba, pub-ba járás, a művészeti tevékenység, illetve a sport, fitness. A közösséget célzottan építő egyházi, egyesületi csoport tevékenységek és a magaskultúra intézményeinek látogatása elenyésző mértékben jellemzője a vizsgált hallgatói körnek. Úgy tűnik, hogy a könnyebben emészthető szórakozási műfajok népszerűbbek. Az egyetemek adatainak összehasonlításánál azt láthatjuk, hogy ezek a tendenciák meglehetősen hasonlóan alakulnak a három egyetemen.

Ha összehasonlítjuk az egyházasan vallásos hallgatók válaszaival, akkor néhány szembevetendő különbségre figyelhetünk fel. A tv, dvd, videó nézés az egyházasan vallásosak körében mindhárom egyetemen alacsonyabb, mint általában az egyetem hallgatóinak körében. A számítógépezés azonban az egyházasan vallásosoknál valamivel elterjedtebb, mint általában a hallgatók körében, ám itt fontos látnunk, hogy ez a tevékenység általában nagyon magas arányú. A hagyományosabb szabadidős tevékenységek közül a könyvolvasás a Debreceni és a Pécsi Egyetem, a könyvtárazás mindhárom egyetem egyházasan vallásosai körében magasabb, az újságolvasás viszont mindhárom egyetemen alacsonyabb, mint általában a három egyetem hallgatóinál. A hagyományosabbnak tekinthető, közösségibb szabadidős tevékenységeket összehasonlítva a pázmányos egyházasan vallásosok kevésbé járnak teázóba, kávézóba, pub-ba mint általában a pázmányosok, míg a másik két egyetemen az egyházasan vallásosok valamivel szívesebben élnek e szórakozási lehetőséggel, mint összességében az adott egyetem hallgatói. Általában nagyon alacsony arányú a színház, hangverseny, kiállítás, opera, balett látogatása, miként a sport és kirándulás, valamint a hagyományőrzést, nemzeti kultúránk értékeinek átmentését segítő táncmozgások látogatása is a hallgatók körében. Művészeti tevékenységekben a pázmányos hallgatók jóval aktívabbak, mint a másik két egyetem hallgatói, míg a baráti kapcsolatok ápolása erőteljesebb a pécsi és a debreceni egyetemisták körében, mint a pázmányosoknál. Egyházi közösségi tevékenység mindhárom egyetemen – valójában nem meglepő módon – az egyházasan vallásos hallgatók körében kiugróan magasabb, mint általában a hallgatók körében. Az adatok alapján nagyon úgy tűnik, hogy legnagyobb arányban inkább egyedül is végezhető szabadidős tevékenységeket választanak a hallgatók, és ha társaságban töltik szabadidejüket, akkor többnyire a barátok meglátogatása és a teázó – kávézó – pub látogatást részesítik előnyben. E társas érintkezések kínálják talán legtermészetesebben a beszélgetések oldottabb lehetőségét. A korábban oly kedvelt házibulik viszont igen háttérbe szorultak. (2. táblázat)

2. táblázat: A hallgatók leggyakrabban végzett szabadidős tevékenységeinek megoszlása
(százalékban)

szabadidős tevékenység	Pázmány		Debreceni Egyetem		Pécsi Egyetem	
	naponta, hetente többször		naponta, hetente többször		naponta, hetente többször	
		egyházias		egyházias		egyházias
tv, dvd, videó	56,2	47,3	71,9	68,5	64,3	44,7
könyvolvasás	69,4	63,7	63	68,5	57,1	61,1
multiplex mozik	1,5	1,1	0,8	0	0,5	0
art mozi	1	0	0,8	0	0,5	0
színház	0,3	0	1	1,8	0,5	0
hangverseny, opera, balett	0,3	0	1	1,9	0	0
kiállítás, múzeum	0,8	0	0,8	1,8	0,5	0
kirándulás, túrázás	1,5	0	0,8	0	1	0
újságolvasás	51,1	40,7	51,8	44,4	60,8	54,3
számítógépezés	96,7	97,8	92,3	96,3	96	100
könyvtárba menni	41,3	53,3	46,3	50,9	50,4	69,4
fitness, konditerem	11,1	14,3	8,5	11,1	9,6	11,4
művészeti tevékenység	20,7	23,3	12,7	9,8	10,9	8,6
egyéb produktív tevékenység	7,4	6,8	7,8	3,6	7,3	8,6
kávézó, teázó, pub	28,1	15,4	18,3	24,1	31,6	32,4
házbuli	2,3	1,1	4,4	5,6	6,1	8,6
szórakozóhelyre járás	5,8	3,4	6,8	1,9	7,7	20
közéleti, egyesületi tevékenység	7,4	9,9	4,6	3,6	7,8	8,6
táncház	3,3	5,5	2,3	1,9	2	2,8
fodrász, kozmetikus, szolárium	1	1,1	2,3	7,5	1,8	0
sport	16,7	15,4	13,7	17,3	12,4	3
egyházi közösség, csoporttevékenység	5,8	21,7	2,8	16,7	2,6	12,5
barátok meglátogatása	33,8	30,8	34,8	38,2	41,3	50
shoppingolás, kirakat nézegetés	6,4	4,5	13,1	1,9	10,7	17,1
egyéb	48	25,0	36,4	0	36,1	80

A Kollégisták körében, Gábor Kálmán által 2004-ben végzett felmérésben és az Ifjúság 2004 kutatásban is kérdezett szabadidős tevékenységeket – ahol lehetett – összehasonlítva a három egyetemen végzett kutatás idevágó eredményeivel jól látható, hogy a szórakozóhelyre járás és a kirándulás-túrázás a kollégisták körében, míg az art mozi látogatás az Ifjúság 2004 válaszadói körében nagyobb arányú, mint a három egyetem hallgatói körében. Míg a három egyetem hallgatói körében és az Ifjúságku-

tatásban válaszadók közül is legtöbben könyvtárlátogatást jelezték napi, vagy hetente többszöri gyakorisággal végzett szabadidős tevékenységnek, addig a kollégisták körében a szórakozóhelyek látogatása került első helyre látogatási gyakoriság alapján. Igaz a három egyetem hallgatói többszörösen nagyobb arányban jelölték a napi, vagy hetente többszöri könyvtárlátogatást, mint az Ifjúság kutatásban. A többi szabadidős tevékenység a kollégium kutatás és az Ifjúság 2004 kutatás eredményei elmaradnak a három egyetem hallgatói körében nyert eredményektől. Van ahol jelentősebb ez a különbség, mint például a művészeti tevékenység, kávézó-teázó, házibuli és táncház esetében, míg a többinél csak kisebb mértékű az eltérés. (3. táblázat)

3. táblázat: Az Ifjúság 2004, és a Kollégista kutatásban résztvevő, megfelelő korú, felsőoktatásban tanuló válaszadók és a három egyetem hallgatóinak leggyakrabban végzett szabadidős tevékenységeinek megoszlása (százalékban)

	Pázmány		Debreceni Egyetem		Pécsi Egyetem		Kollégium kutatás 2004	Ifjúság-kutatás 2004
Szabadidős tevékenység	Naponta, hetente többször		Naponta, hetente többször		Naponta, hetente többször		Naponta, hetente többször	Naponta, hetente többször
		egyházas		egyházas		egyházas		
multiplex mozik	1,5	1,1	0,8	0	0,5	0	0,4	0,7
art mozi	1	0	0,8	0	0,5	0	1,2	1,8
színház	0,3	0	1	1,8	0,5	0	0,1	0,7
hangverseny, opera, balett	0,3	0	1	1,9	0	0	0,2	1,5
kiállítás, múzeum	0,8	0	0,8	1,8	0,5	0		0,7
könyvtár	41,3	53,3	46,3	50,9	50,4	69,4	17,8	18,4
kirándulás, túrázás	1,5	0	0,8	0	1	0	2,4	
fitness, konditerem	11,1	14,3	8,5	11,1	9,6	11,4	8,7	
művészeti tevékenység	20,7	23,3	12,7	9,8	10,9	8,6	2,0	
kávézó, teázó, pub	28,1	15,4	18,3	24,1	31,6	32,4	12,4	
házibuli	2,3	1,1	4,4	5,6	6,1	8,6	1,3	
szórakozóhelyre járás	5,8	3,4	6,8	1,9	7,7	20	23,7*	
táncház	3,3	5,5	2,3	1,9	2	2,8	0,9	
fodrász, kozmetikus, szolárium	1	1,1	2,3	7,5	1,8	0	0,6**	

* = A „Kollégium” kutatás kocsma, söröző, borozó, diszkó adatait itt összevonva

** = A „Kollégium” kutatásban itt csak kozmetikus, szolárium szerepel

A szabadidős tevékenységeknél általában azt is vizsgálni szokták, hogy jobbra egyedül, vagy másokkal együtt végzi-e. Erre szintén területi korlátok okán nem kérdeztünk rá a három egyetemen végzett kutatás során. Azonban megnéztük a közösséghez tartozást mint a közösségi kötődés és tevékenységek egyik lehetséges színterét.

Közösséghez tartozás

Általánosan megállapítható, hogy a három egyetem hallgatói meglehetősen passzívak a közösséghez tartozás terén. Legnagyobb arányban egyházi kisközösséghez tartoznak legkevesebben politikai pártokhoz. Összességében a pázmányosok inkább tagjai valamilyen közösségnek, mint a másik két egyetem hallgatói. Az egyházi kisközösséghez tartozók aránya kiugróan magasabb a pázmányosok körében, mint a másik két egyetemen, de a többi közösséghez, szervezethez tartozásnál már nem ilyen mérvű az egyetemek hallgatói között a különbség. A másik két kutatás eredményei szerint a sportklubhoz tartozók aránya valamivel magasabb a Kollégiumkutatás adataiban és több, mint kétszerese az Ifjúságkutatás 2004- ben résztvevő hallgatók, mint a három egyetem válaszadói körében. Az egyházi kisközösséghez tartozók aránya a kollégiumi kutatásban résztvevők esetében lényegesen alacsonyabb, mint akár a három egyetem hallgatói, akár az Ifjúság 2004 válaszadói körében, míg a politikai párthoz tartozók épp a kollégiumi válaszadók körében vannak magasabb arányban jelen, mint a három egyetem hallgatóinak átlaga, illetve az ifjúságkutatás adataiban. (4. táblázat)

4. táblázat: Közösséghez tartozó hallgatók százalékos aránya az egyetemeken belül, illetve

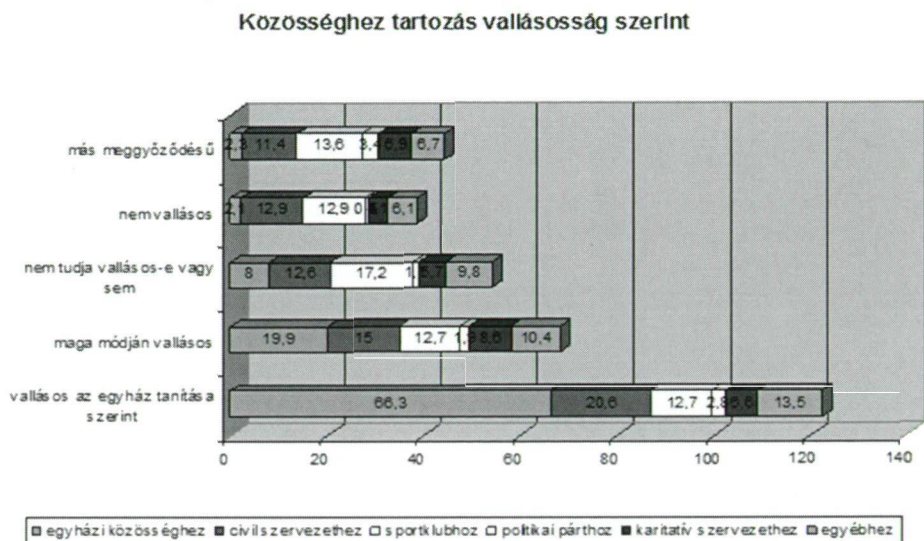
Tartozik...	A három egyetem hallgatóinak átlaga	PPKE	DE	PE	Kollégium kutatás 2004	Ifjúságkutatás 2004
Egyházi kisközösséghez	21,3	32,4	21,5	10,1	7,3	22,0
Civil szervezethez	15,3	14,4	13,5	18,0	***	***
Sportklubhoz	13,0	16,1	11,0	11,8	16,2	37,6
Politikai párthoz	1,9	3,8	0,3	1,5	2,7	1,8
Karitatív szervezethez	7,4	7,6	6,1	8,5	***	***
Egyébhez	9,3	13,0	3,8	15,5		

*** Több kérdésként, részletezve került a kérdés a Kollégista és az Ifjúság 2004 kérdőíveibe

A közösséghez tartozást vallási önbesorolás szerinti bontásban is megnézve az látható, hogy az egyháziak vallásosak igen aktívak, többségükben több közösséghez is elkötelezték magukat. Ők azok, akik a legnagyobb arányban vesznek részt a vallási

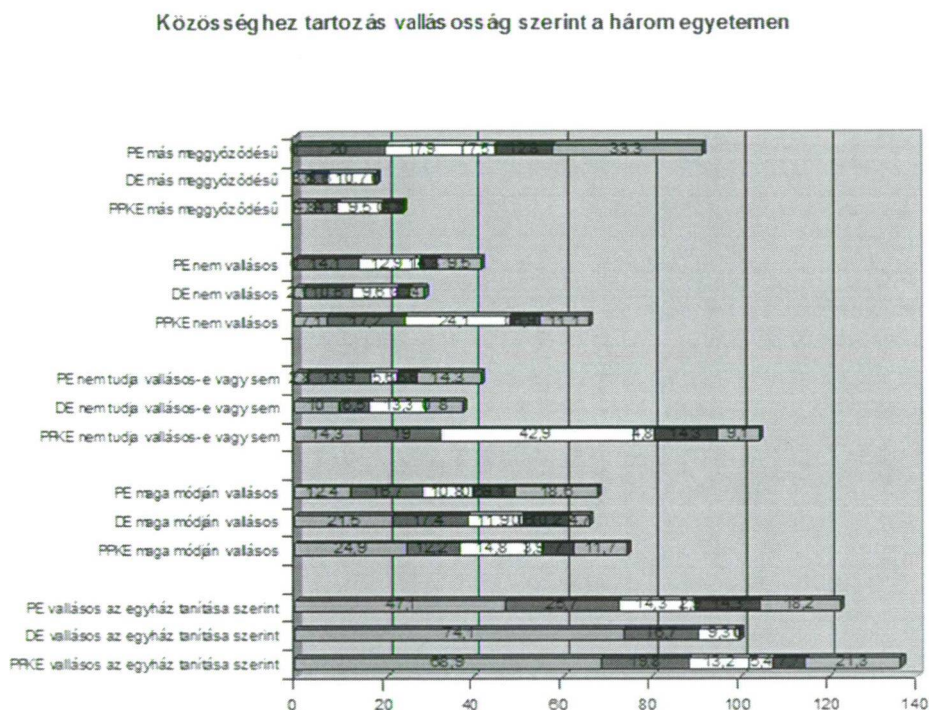
közösségek mellett civil, karitatív és egyéb szervezetekben. A politikai pártokban való aktívabb részvétel a határozott világnézeti elköteleződéssel járó két póluson figyelhető meg leginkább, azaz a határozottan nem vallásos, más meggyőződésűek és az egyházi-
asan vallásosak körében. Legkevesbé köteleződtek el bármiféle közösségben, szervezetben a nem vallásosak. Abban, hogy az egyház tanítása szerint vallásosak 66,3 százaléka egyházi kisközösséghez is tartozik, elgondolkodtató, hogy a fennmaradt 33,7 százalék, aki nem válaszolt igennel, vajon miért nem kötődik vallási kisközösséghez. Egyik ok lehet, hogy az egyetemi tanulmányai miatt a származási településéről elkerülve még nem találta meg az új vallási kisközösséget, amelyhez tartozónak érezné magát. Éppígy lehetséges az is, hogy az otthoni társadalmi kontroll alól kikerülve nem kényszeríti semmi a vallási kisközösség keresésére, különösen is akkor, ha ez amúgy nem személyes igénye, vagy nem volt része az otthon elsajátított hagyományos vallási kultúrának. Kontrollváltozóként beemelve, hogy lakhelye az egyetemmel azonos településen van-e, illetve, hogy hol nevelkedett 14 éves koráig nem kapunk jelentősen eltérő eredményt akkor sem, ha a lakhellyel azonos településen van az egyetem, és a származási település is csak annyiban módosítja a képet, hogy a faluról származó egyházi-
asan vallásosak körében kevesebben vannak, akik nem tartoznak vallási kisközösséghez. Az egyház tanítása szerint való vallásosságához, – ami itt csak egyházas vallásosságként szerepel – nem feltétel, nem követelmény, hogy kisközösséghez is tartozzon valaki, viszont a keresztény vallás közösségi jellege miatt általában az egyházi-
asan vallásosak kötődnek valami kisebb csoporthoz – például hittanos kortárs csoporthoz – az egyházközségen belül. Ha ez nem része az egyházi-
asan vallásos életének, ettől még teljesen híven tarthatja magát az egyház tanításához, de valamelyest kívülállóként van jelen és csak a liturgikus közösséget éli meg az egyházközséggel, nincs szorosabb kötődése magához az egyházközséghez. Erre nem kérdeztünk rá a kutatásban, ezért csak a jobb értelmezés segítésére áll itt példaként, hogy az egyházközségükhöz kevésbé kötődő hívek körében gyakoribb, hogy más-más plébániákra mennek misére. Ez a sehová sem kötődés társulhat egyfajta „keresztény” fogyasztó magatartással, – ami, ha egyáltalán felüti fejét, akkor is más korosztálynál figyelhető meg inkább –, de azzal jellemezhető, hogy szemezgetve a kínálatból választják meg, hogy éppen hol vesznek részt a misén, ahová úgy mehetnek, hogy senki sem ismeri őket, és éppígy, idegennek maradva távozhatnak. Az egyházas vallásosak vallási kisközösséghez tartozásának, illetve nem tartozásának kicsit hosszabb, és tán távolabbi kalandozó értelmezési kísérlete után következő kérdés az adataink kapcsán, hogy a magukat nem vallásosnak, illetve más meggyőződésűnek mondók körében bár kis arányban, de mégis vannak, akik a vallási kisközösséghez tartozás kérdésére igennel feleltek. Számukat tekintve ez lehet adatfelvételi hiba is. (4. ábra)

4. ábra: A közösséghez, szervezetekhez tartozás együttes aránya vallási önbesorolás szerint

A közösséghez, szervezetekhez tartozás együttes arányát a vallásossági önbesorolás szerint a három egyetem hallgatói körében külön-külön is vizsgálva egyfelől jól látható, hogy mindhárom egyetem egyházián vallásos hallgatói jóval több közösségben, szervezetben kötelezték el magukat, mint többi hallgatótársuk, és az is szembeűnő, hogy a pázmányos egyházián vallásosak kiugróan aktívabbak, többségük több közösséghez is tartozik egyszerre. A egyházián vallásosak körében a Debreceni Egyetem hallgatói között vannak legnagyobb arányban, és a Pécsi Egyetem egyházián vallásosai vannak a legkisebb arányban, akik vallási kisközösséghez tartoznak, viszont ugyancsak a pécsi egyházián vallásosak közül tartoznak a legnagyobb arányban civil és karitatív szervezetekhez. Ennek lehet olyan magyarázata is, hogy az egyházián vallásosságból fakadó értékeket nem feltétlenül az egyházközséghez tartozó vallási kisközösségekben, hanem a felekezettől gyakran független, civil, vagy karitatív szervezetekhez társulva, aktív, szervezett másokért tevében kívánják megélni. Ez az eredmény összhangban van Pusztai későbbi, hasonló, hallgatói beágyazottság vizsgálatának eredményeivel. A kérdőív terjedelme okán nem kérdeztünk rá a közösségekhez, szervezetekhez tartozás motivációjára sem, bár itt most igen hasznos lenne tudni, hogy az egyházián vallásos fiatalokat, akik nem tagjai kisközösségnek mi tartja vissza a vallási kisközösséghez tartozástól, miként azt is, hogy mi vonzotta őket a civil vagy karitatív szervezetekbe. Mivel nincs rá adatunk, találgatni pedig nem érdemes, ennek kérdését nyitva kell hagynunk. (5. ábra)

5. ábra: A közösséghez, szervezetekhez tartozás együttes aránya a vallásossági önbesorolás szerint a három egyetem hallgatói körében

Úgy tűnik, az összegzésben az eredmények összefoglalása helyett leginkább annak van most helye, hogy idesorakozzanak a tanulmányban már megfogalmazott kérdések és továbbiak megfogalmazására ösztönözzenek. Így, az egyik, megválaszolásra váró kérdés, hogy a keresztény vallás közösségi jellege a baráti kapcsolatokban is testet ölt-e például nagyobb elfogadás, nyitottság formájában vagy sem, és, ha igen, ez lenne-e az egyik magyarázata a vallásosabbak több baráttal rendelkezésének és a barátságokkal való nagyobb elégedettségnek? Mi védi a nagyobb számú barátságok esetében azok intimitását? Mit is értenek a jó barátság fogalma alatt a válaszadók? Milyen kritériumok alapján mondanak egy baráti kapcsolatot jónak, vagy kevésbé jónak? Mi a helyzet a határozottan más meggyőződésű, nem vallásosak esetében, ők miért tudnak még az egyházi vallásosoknál is nagyobb arányban nagyon elégedettek lenni általában, és a baráti, emberi kapcsolataikban egyaránt? Ahol jelentős különbségek mutatkoztak a felmérések adatai között, ott milyen okok álltak a háttérben? Mivel magyarázható, hogy a kollégiumkutatásban résztvevők annnyival kisebb arányban tartoznak egyházi

közösségekhez, mint a másik két kutatásban? Számos kérdés, és még folytathatnánk sorát a megválaszolatlanoknak, csupa kérdőjel, melyeket csak újabb kutatások eredményei oldhatnak majd fel. Egy átfogó kutatás résztémáját kiragadva készült ez a tanulmány, és most telve hiányjelekkel, nem bejezetten, csak abbahagyottan, töredékesen áll itt. Talán a szilánkokban is megcsillan valami a valóságból.

Irodalom

- AMBRÓZY ÁRON–KATONA KRISZTIÁN–ROSTA GERGELY (2005): Harminc kilométer – sok vagy kevés? – Az ELTE és a PPKE a bölcsészhallgatók véleményének tükrében - In: *Educatio* 14.3. – 574-589.
- BAUER BÉLA, SZABÓ ANDREA (szerk) (2005): *Ifjúság 2004 Gyorsjelentés*, Budapest, Mobilitás Ifjúságkutató Iroda
- GÁBOR KÁLMÁN (2006): *Kollégisták a felsőoktatásban, Kutatás közben* 272. Budapest Felsőoktatási Kutatóintézet
- PUSZTAI GABRIELLA (2002): Községek rejtett erőforrásai. A felekezeti középiskolák társadalmi háttere napjainkban. *Protestáns Szemle*, 4. sz. pp. 201-217.
- PUSZTAI GABRIELLA (2004): *Iskola és közösség, Felekezeti középiskolák az ezredfordulón*, Budapest: Gondolat
- PUSZTAI GABRIELLA (2011): Láthatatlanok, léteztetők, közönyösek In *Educatio* 2011/2. pp.271-280.
- SZEMERSZKI MARIANNA (2006): *A nem állami felsőoktatási intézmények hallgatói. Kutatás Közben* 269. Budapest Felsőoktatási Kutatóintézet